

Päeva teema

Rakvere 8,
41532 Jõhvi,
tel. 335 4444,
info@pohjarannik.ee

VÄGIVALD: Enamik laste väärkohtlemise juhtumeid jääb avalikkuse eest varjatuks

Lõhutud lapsed

■ "Huvitav, mis mehed kasvasid poistest, keda isa sundis pealt vaatama nende ema vägistamist?" Psühhoterapeut Lemme Haldret vaevab see juhtum siiani, ehkki sellest on möödunud palju aastaid.

SIRLE SOMMER-KALDA
sirle@pohjarannik.ee

"Need karmid juhtumid, mis on viimasel ajal ajakirjandusse jõudnud, on tegelikult jäämäe tipp," ütles Tartu laste tugikeskuse juhataja, psühhoterapeut ja kliiniline seksuoloog Lemme Haldre, kes koolitas eelmisel nädalal Ida-Virumaa lastega töötavaid spetsialiste.

Viimati kohutas ühiskonda 2aastase tüdruku piinamisjuhtum, mille tagajärjel võib laps jääda eluks ajaks invaliidiks.

"Suur osa juhtumeid on siiski peidetud vee alla. On väga palju väärkohtlemise ning hoolitusse jätmise juhtumeid, mida on raske tuvastada ja mis jäävad varjatuks. Tihti on nii, et laps jõuab tugikeskusesse kooliprobleemide, unehäirete või depressiooni tõttu ja kui oled temaga pikka aega kohtunud, hakkab sealt kooruma vägivald, mis selles peres valitseb. Ja see, mida me lapse puhul näeme, on tegelikult tagajärg," rääkis Haldre.

Laste väärkohtlemise riskiteguritest, mis tulenevad perekonnast, paneks psühhoterapeut esikohale disfunktsionaalsed peresuhted ehk moodsa aja nähtused nagu kärgpered ja üksikvanemad. Tema sõnul on tugikeskuse raskemad juhtumid lammutatud pered, kus lapsed elavad vaheldumisi ühes ja teises peres, ning kärgpered, kus elavad koos mõlema vanema ja nende ühised lapsed.

"Vahel on sellise lapse maailmapilt nii ära lõhutud, et tal polegi ühtegi usaldusisikut, kellele oma muresid rääkida. Selle lapse ümber oleks justkui palju inimesi, aga tegelikult on kaduma läinud see üks isik – ema või isa –, kellega ta tunneks end turvaliselt. Sellised lapsed satuvad sagedamini ka väärkohtlemise, näiteks koolikiusamise ohvriks, sest nad ei räägi sellest oma vane-

matele – usaldus on kadunud," tões Haldre.

Pidetud kolijad

Lapsed, kelle kohus on määratud elama võrdse ema ja isa juures, on kogu aeg justkui kohvrite otsas.

"Kujutage ette, kui peaksite igal nädalalõpul oma asjad kokku panema ja minema teise perre, seal nädal aega elama, kohanema sealsete reeglite ja harjumustega ning siis jälle ümber kolima. See tundub päris kohutav, aga on lapsi, kes kolivad kogu aeg. Kui mõtleme, mida see tähendab nende psüühikale, siis mingil määral on see väärkohtlemine. Vanemate huvid on rahuldunud, sest isa tahab last ja ema tahab last, aga see ei ole lapse huvides," leidis Haldre.

Samamoodi ei ole laste huvides, kui nad on sunnitud liiga vara iseseisvuma, sest vanemad on ametis eneseteostuse või rahateenimisega välismaal.

Haldre tegeles eelmisel aastal 8aastase lapsega, kes kisus enda peast juukseid välja ja sõi need ära. Tal olid raha, ilusad riided ja mänguasjad ning külmkapp toitu täis, aga mõlemad vanemad töötasid eri riikides.

"Kui laps oli minu vastuvõtul, kuhu palusin tulla koos vanematega, siis tüdruk ütles, et peab helistama isale välisriiki, kes tellib talle sealt takso, mis tuleb tugikeskuse juurde ja viib ta koju. Ta rääkis, et kodus on külmkapis söök, aga ema ja isa tulevad kolme päeva pärast," meenutas Haldre.

Kui ta teavitas tüdruku isa, et ei lepi sellise elukorraldusega ning saadab lapse turvakodusse, saabus isa samal õhtul koju. "See juhtum sai ka lastekaitsele antud. Pealtnäha keena haritud pere, ilus kodu, aga laps elas sisuliselt mõlema vanema vahel üksinda."

Lihtsam kui sõnades on oma tundeid väljendada pliiitsiga. Psühhoterapeut Lemme Haldre tõlgib joonistust: "Tavalise näoga poiss on see laps siis, kui ta igapäevaselt toimib. Vahel muutub ta ise koletiseks (teine pilt) ning tahab kõiki siin ilmas peksta ja taguda. Seda juhtub temaga siis, kui mingi asi toob talle meelde kasuisa, kes peksis, mõnitas ja alandas teda seksuaalselt. Poiss elas oma viha välja ka teiste laste peal. Alaealiste komisjonis nähti ainult ühte poolt, et tal on kontrollimatu vihadus. See, mis ta kodus toimus, jäi pikaks ajaks varjatuks."

TARTU LASTE TUGIKESKUS

Raske ohvriga samastuda

Palju on uuritud, mis toimub vägivaldses peres elavate laste psüühikaga. Nii uuritud kui ka Tartu laste tugikeskuse kogemused ütlevad, et mõnikord kahjustab last rohkem see, kui ta näeb pealt ema peksmist, kui see, et teda enast lüüakse.

Haldre praktika kõige drastilisem perevägivald juhtum jääb tema tööaastate algusesse. Kui mees ei olnud rahul sellega, kuidas naine oli kodu koristanud või süüa teinud, karistas ta teda vägistamisega sellisel moel, et kõik kolm last pidid seda pealt vaatama. Peres kasvasid kaks poega ja tütar. Üks lastest sattus tugikeskusesse enesetapukatse tõttu.

"Kui ema tuli koos lapsega vastuvõtule, tundus, et ta on nii kena inimene. Tekkis küsimus, mis lahti on. Kui olin selle naisega rohkem tuttavaks saanud, siis ta rääkis, mis peres toimus. Mees ei olnud lapsi kunagi sõrmeotsaga puutunud, väitis, et väga armastab neid. Aga mida tähendas poegade kujunemisele see, mida nad peres nägid? Tihti asuvad pojad sellisel juhul isa poolele, sest neil on väga raske samastuda emaga," rääkis psühhoterapeut.

Sageli jõuavad lapsed tugikeskusesse abi saama tänu sellele, et keegi on lasteaia või

koolis väärkohtlemist kahtlustanud.

"Lastega tegelevatel spetsialistidel on oluline näha last kui tervikut. Ei ole nii, et minu töö on lapsele emakeele õpetamine ja düsgraafiaga tegelemine ning muud ma ei vaata. Tähtis on, et paneksime ka tähele, missugune on lapse näoilme, millised märgid on tema keha peal."

Peaaegu võimatu tõestada

Haldre tõi näiteks kriimustusjäljed näos: laps võis need saada kassiga mürades, aga põhjus võib olla hoopis milleski hullemas.

"Kui sellesama kriibitud näoga lapse silmades on verevalumid, siis on võimalik, et teda on raputatud ja ajus on tekkinud veresoonte rebendid. Mina olen sellist last näinud. Selgus, et 13aastane vanem õde, kes pidi kogu aeg oma kolme väiksemat õde-venda hoidma, oli sellest nii tüdinunud, et füüsiliselt väärkohtles neid. Ta oli pikkade küüntega kraapinud oma väikese venna näo katki ja ema polnud üldse huvi tundnud."

Haldre meenutas juhtumit, kus ema "õpetas" lapsele lugemist nii, et tal oli kõrv punane ja turses, juuksed kohati peast välja kistud ja juhtumega üle näo löödud.

KUIDAS SUHTUTE KIRJANIK KAUR KENDERI KIRJATÜKKI, MIS KIRJELDAB DETAILSELT LASTE VÄGIVALDAMIST JA MILLE SUHTES ON ALUSTATUD KRIMINAALMENETLUS?

Psühhoterapeut LEMME HALDRE:

Väga paljud, kes seda Facebookis kommenteerivad, leiavad, et see peaks olema keelatud, sest tegemist on pornograafiaga. Samas on hulk inimesi, ka tuntud kultuuritegelasi, kes ütlevad, et Eestis peaks olema sõnavabadus ja ühel kirjanikul õigus väljendada kõike.

Mina ei suutnud seda lõpuni lugeda ja minu arvamus on, et sellised kirjeldused soosivad ühiskonnas lapse seksuaalset väärkohtlemist.

Sest inimesed, kellel on pedofiilsed mõtted, ei hakka neid tihti kohe ellu viima. Nad võivad olla pikki aastaid lastest huvitatud ja mängida seksuaalfantaasiatega, aga nad otseselt neile ei lähene. Leian, et sellised blogid soodustavad ühiskonnas pedofiilia avaldumist.

"Õnneks oli õpetaja, kes pani kõike seda tähele ja sekus, andes asja politseisse. Ema ise leidis, et kõik oli õige. Ta õigustas end, et kui tema laps oli ja pahandust tegi, siis teda karistati palju karmimalt. Ükskord riputati isegi jalgupidi lauta üles."

Sageli on laste väärkohtlemist peaaegu võimatu tõestada. Näiteks uuris Tartu ülikooli dotsent Inga Talvik oma doktoritöös laste haigusjuht-

tumeid, mille puhul oli arstidel jäänud kahtlus, et tegemist on vanemate põhjustatud kahjustusega. 5-6 aasta jooksul jäi sõelale 50 sellist juhtumit ja nendest ainult üks jõudis kohtusse.

"Raske on tõestada, kui pole pealtnägijaid. Need lapsed jäävad aga tõenäoliselt invaliidiks kogu eluks, olenevalt sellest, missuguses ulatuses ja kus kahjustus tekib," tões Haldre.

HARITAKSE ERI VALDKONDADE SPETSIALISTE

Tartu laste tugikeskuse lastepsühholoogid ja psühhoterapeutid teevad üle Eesti koolitusi, et lastega tegelevad spetsialistid oskaksid väärkohtlemist varakult märgata ja ennetada.

Üks seminar toimus eelmisel nädalal Jõhvis. "Kuna olen siit kandist pärit, olen võtnud südameasjaks, et meie koolitused toimuksid ka Ida-Virumaal," selgitas Tartu laste tugikeskuse juhataja Lemme Haldre.

Terve päeva kestnud loengutesse ja töötubadesse olid kutsutud kooli- ja lasteaiaõpetajad, politsei, prokuratuuri, ohvriabi jt asutuste töötajad. "Meie eesmärk on, et osaleksid eri erialade esindajad. See on oluline sellepärast, et inimesed tutvuksid ja tekiks võrgustikutöö," selgitas Haldre.

Koolitused toimuvad Eesti lastekaitse liidu projekti "Kiusamisest vaba lasteaed ja kool" raames.